

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Rodolphe Archibald Reiss
ÉCOUTEZ LES SERBES

Ovo delo deo je svetskog javnog književnog dobra.
Copyright © 2019 za ovo izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03130-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Arčibald Rajs

ČUJTE,
SRBI!

ČUVAJTE SE SEBE

Prevela Marijana Kaličanin

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2019.

Beograd, 1. jun 1928.

R. A. Rajs

Čujte, Srbi!

Bio sam uz vas kada vas je zadesila beda. Delio sam vašu patnju, a da bih to učinio, žrtvovao sam lagodan život i vrlo lepu karijeru koja mi je mogla još mnogo toga doneti. Prirasli ste mi za srce jer sam video vaše ljude na delu, u borbama i u teškim trenucima, kada se jedino i može uočiti pravi karakter jednog naroda. Zavoleo sam vas i zbog brojnih žrtava koje sam za vas podneo, jer se istinski vezujemo za ljude ili stvari tek kada nas ta žrtva skupo košta.

Međutim, video sam i vaše mane, koje su, nakon rata, isplivale u svoj svojoj ružnoći. Neke od tih mana biće pogubne po vaš narod ako se ne

promenite. Ne bih bio vaš pravi prijatelj ako vam ne bih ukazao na opasnosti i ako vam ne bih, kao u ogledalu, pored vaših istinskih i lepih vrlina, ukazao i na vaše loše strane. Neću vam prećutati ništa i reći ću vam sve ono od suštinskog značaja, jer pravi prijatelj nije onaj ko vam laska, već onaj ko vam govori istinu, celu istinu.

Pa ipak, ovo ogledalo vas samih nećete dobiti dok sam ja u životu. Pronaći ćete ga među mojim dokumentima i učinićete od njega šta god poželite. Možda ćete ga pročitati, razmisliti o njegovom sadržaju i izvući neku pouku iz njega, a možda ćete ga i prezreti i u tom slučaju će istinska srpska duša, duša hajduka i junaka koji su ginuli za oslobođenje, potpuno nestati sa lica zemlje! Ovaj rukopis je poslednja usluga koju sam za vas mogao da učinim.

O vašem narodu

Kada budem nabrajao vaše vrline, neću vam govoriti o onima koje vi zovete „inteligencija“. O njima ću govoriti u delu posvećenom vašim manama. Na svu sreću, većinu vašeg naroda čine seljaci, a ne „inteligencija“.

Vaš narod imao je vrlo lepu prošlost, nakon koje su usledili dugi vekovi nesreće. Po osnivanju velikog carstva koje je, sudeći po onome što je od njega ostalo, mnogo obećavalo i bilo isto toliko napredno za svoje doba kao i zapadna carstva i kraljevstva, pali ste pod vlast, a kasnije i ropstvo Turaka.

Kako bi se oslobodili ropstva, mnogi ljudi izbegli su sa vaših prostora i pronašli utočište kod moćnog suseda, Austrougarske, premda su na taj način samo promenili gospodara.

Pod Turcima ste mnogo propatili. Bili ste sirotinja raja. Crkve i manastire morali ste da skrivate pod zemljom ili po divljim, planinskim klancima, daleko od očiju gospodara. Oduzimali su vam decu i pretvarali ih u janičare. Od svoje sirotinje morali ste da plaćate veliki harač svojim tlačiteljima. Vaši rodoljubi više nisu mogli da izdrže na svojim plećima taj nepodnošljivi jaram i utočište su nalazili u gustim šumama kojima Turci nisu smeli da priđu. Bili su to vaši hajduci, duhovni očevi svih onih koji su učestvovali u povlačenju preko Albanije, koji su prošli Cer, Jadar, Kajmakčalan i Dobro Polje. Proterani ste sa plodnih oranica koje su zaposeli Turci, ostavivši vam samo planinske krševe.

Pa ipak, uprkos svoj toj bedi, vrlo malo vaših voljenih odlučilo je da se spase tog užasnog tlačenja i prihvati muslimansku veru. Većina vaših predaka,

uprkos viševjekovnoj patnji, ostala je verna prvobitnoj veri i nije poklekla pred okrutnim tuđinom. Guslari su opevali vašu minulu slavu, na taj način postavši vaša savest.

Ti dugi vekovi tlačenja utisnuli su neizbrisivi žig na vaš narod, koji je stekao sjajne vrline, ali i vrlo ozbiljne mane. I vrline i mane sačuvali ste do današnjih dana.

Pozabavimo se prvo vašim vrlinama, ne smećući s uma da govorim o vašem narodu uopšteno, a ne o pojedinim slojevima.

Narod vam je hrabar i ta hrabrost često doseže do junaštva. To mogu i sam da potvrdim, jer sam gledao vaše vojnike, koji nisu bili ništa drugo do običan narod, kako se bore u gotovo svim bitkama velikog oslobodilačkog rata. Bio sam svedok povlačenja preko Albanije, kada su mnogi seljani i varošani išli rame uz rame sa vašim vojnicima, vojnicima od kojih su po dolasku na Krf ostale samo aveti, i od kojih mnogi čuvaju večnu stražu u morskim dubinama.

Gledao sam vaše ranjenike u pokretnim bolnicama i na operacionim stolovima. Gotovo nikad im se iz usta nije oteo krik, pa ni najmanji jecaj, iako uglavnom nisu bili uspavljivani jer nije bilo anestetika, naročito početkom rata.

Vaš narod je rodoljubiv. Nikada nisam video da ijedan narod toliko drži do svojih slavni narodnih heroja kao vi. I dalje imate tu neverovatnu moć da vas uspomena na te junake toliko okuraži da vam vaš sopstveni život više ništa ne znači. To je zato što ste slika i prilika tih slavni junaka, a u tu sliku utkana je vaša duša. Vaš urođeni zdrav razum pronašao je u tim junacima – koji su, zapravo, u mnogo slučajeva bili nešto sasvim drugo – pravi, a možda i jedini način da održite netaknut nacionalni ideal. Kraljević Marko poslužio vam je kao ogledalo.

Tom kultu narodni heroja pridodali ste još jedno, gotovo isto tako delotvorno sredstvo, kako biste očuvali svoje rodoljublje: religiju ste pretvorili u narodnu crkvu, takoreći nacionalnu tradiciju. Vi, svakako, kao i svaki čovek koji se vodi zdravim